
Godina apostola Pavla

U čemu je smisao Pavlove godine?

Godina kojom je Crkva željela počastiti jednu od najvećih i najznačajnijih pojava u svojoj povijesti, pojavu apostola Pavla gotovo je iza nas. Sudeći po raznolikom i bogatom programu na razini župa, biskupija, teoloških fakulteta, različitih akademija i napokon cijele Crkve već bi se moglo reći kako je Pavlova godina uspjela. Oživjela su hodočašća putovima sv. Pavla, kršćani u velikom broju pohode mjesta gdje su nekoć bile njegove zajednice, održavaju se predavanja, pišu članci i knjige o njemu i njegovoj teološkoj misli.

Ipak, na mjestu je pitanje: hoće li se Crkva svim time samo nakratko sjetiti Pavla ili će zaboravljenog Apostola vratiti u središte svojega života? Jer, istini za volju, Crkva ga nikad nije do kraja shvatila, a još manje zdušno prihvatila. U isto se vrijeme divila njegovoj mudrosti i bila suzdržana pred sadržajem njegovih poslanica (usp. 2 Pt 3,14sl). Proglasila ga je, zajedno s Petrom, apostolskim prvakom i velikim učiteljem vjere, ali se nije baš puno oduševljavala njegovim apostolskim žarom, niti dala zahvatiti njegovim nemirom zbog sudbine evanđelja. Možda ima pravo H.-J. Schoeps kad kaže kako "Crkva od početka nije bila u stanju probaviti tako grandioznu pojavu". Zato je Pavao – da se poslužimo njegovom metaforom – bio i ostao trn u tijelu Crkve kad god se ona oglušila na visoke zahtjeve evanđelja (usp. 2 Kor 12,7).

Stoga u godini posvećenju njemu ostaje ključno pitanje: Hoće li se Pavao, zahvaljujući toj godini, ponovo pojaviti među nama, uvjerljiv u svojoj riječi i načinu života kako je nekoć bio? Hoće li se u Crkvi naći barem netko komu će Krist biti sve kao što je bio njemu (Gal 2,19sl)? Hoće li se i danas naći navjestitelja spremnih da zbog evanđelja budu proglašeni i bezumnicima na pozornici svijeta (usp. 2 Kor 11,16)? Hoće li Crkva 21. stoljeća naći njegove odvažnosti i mudrosti da na areopagu suvremenih zabluda svijetu navijesti pravoga i živoga Boga (1 Sol 1,9sl)? Uvjeran sam da njega, Pavla, zanima samo odgovor na ta pitanja. Sve drugo će se vrlo brzo zaboraviti.

Zašto nam je Pavao stran i dalek?

Autor prekrasne knjige o sv. Pavlu, njemački bibličar Wolfgang Trilling u predgovoru kaže: "Već odavno me muči pitanje, zašto je apostol Pavao tako malo poznat, zašto je baš katolicima nekako 'stran', poput zatvorenoga lijepoga parka, od kojega kroz zatvorena rešetkasta vrata doduše ponešto vidimo, ali ne običavamo ušetati u taj park i bolje ga upoznati?" (*Mit Paulus im Gespräch*, Graz, 1983., str. 9). Iz toga razmišljanja nastala je njegova knjiga koja je drukčija od uobičajenih knjiga o Pavlu. Nije to ni biografija velikog apostola, ni pokušaj cjelovitoga prikaza njegove teologije, ni nekakav uvod u njegove poslanice. Autor je knjigu zamislio kao živi razgovor s Pavlom u koji želi uvući i svoga čitatelja, kako bi zajedno osluhnuli vjeru i upoznali misao najvećega propovjednika evanđelja i kako bi se pokušali uživjeti u taj čudesni duhovni svijet.

Premda je dugogodišnji profesor Novoga zavjeta, W. Trilling iskreno priznaje kako mu je trebalo puno vremena da počne shvaćati Pavlovu teologiju. Zašto? Kaže da mu je, unatoč činjenici što je kroz studij teologije imao priliku slušati veoma poznate profesore, to područje ostalo nekako nedostupno. Slušajući njihova predavanja, uvijek je ostajao dojam kako je sve najvažnije iz Pavlove teološke misli ušlo u "učenje Crkve". On je dakle dao svoj značajan prinos tom učenju, što se može provjeriti čitanjem njegovih poslanica. U prvome planu tih predavanja uvijek je bio taj cjeloviti dojam teološkoga studija koji se shvaća kao sustavno upoznavanje s "učenjem Crkve", (usp. str. 18 sl). A kad je u pitanju "učenje Crkve" pojedinačni glasovi nisu toliko značajni. Važna je cjelina onoga što Crkva vjeruje i što traži od svojih vjernika da vjeruju.

Zašto se onda toliko baviti pojedincem, kad imamo cjelinu, pa makar to bio čovjek i Pavlova ranga? Trilling misli da je to glavni razlog što je Pavao (stvarni Pavao, kako ga možemo doživjeti iz njegovih poslanica) stran i premalo poznat među katolicima. Tomu doduše pridonosi i činjenica što sâm Pavao nipošto nije sustavni teolog i što je stil njegovih poslanica težak. On je ponajprije dubok i originalan mislilac koji se izražava u antitezama, suprotnostima koje je teško povezati u veće cjeline. On krči nove putove i ruši uske okvire što ugrožavaju čovjekovu slobodu, ne robujući slovu koje ubija, već služeći Duhu koji oživljuje (2 Kor 3,6).

Stvarni Pavao nije nikakav salonski teolog koji u miru svoje sobe razvija nekakvo sustavno teološko učenje, već zanosni navjestitelj evanđelja i strastveni pastoralac koji svim srcem služi evanđelju i bdije nad svojim zajednicama, pazeći da evanđelje koje im je navijestio ne bude ugroženo, ni unutarnjim neurednostima, ni izvanjskim

krivovjerjem. Tu on nalazi i konkretan povod za pisanje svojih poslanica kad je tijelom nenazočan. U njima uvijek želi utvrditi poljuljano evanđelje, usredotočujući se na bit problema. Zato je poznavanje njegovih poslanica prvi uvjet boljega poznavanja samoga Pavla. A samo tako ima smisla i Pavlova godina, ako on bude i svojom osobom kao navjestitelj evanđelja i riječi svojega navještaja prisutniji u životu Crkve. U svemu što se tijekom godine dana organiziralo i činilo njemu u čast najvažnije je da se čuo njegov poziv: "Nasljedovatelji moji budite!" (1 Kor 4,16; Fil 3,17).

Tajna neviđenog apostolskog žara

Svaka prava duhovna veličina ima svoju tajnu kojom se hrani i iz koje crpi snagu za svoje djelovanje. Tek u svjetlu te tajne moguće je shvatiti nesebičan, plodan i uspješan život velikih ljudi. Nije primjerice teško nabrojiti što je sve Pavao učinio u relativno kratkom vremenu svojega djelovanja. Ako njegovo Prvo misijsko putovanje datiramo u godinu 48./49., a njegovo uhićenje u Jeruzalemu u 58. posl. Kr., onda je to nepunih deset godina aktivnosti. A za to relativno kratko vrijeme prokrstaro je Ciprom, Malom Azijom i Grčkom do Makedonije te u svim većim gradovima navijestio evanđelje i osnovao kršćanske zajednice. Većinu tih zajednica ponovo je posjetio barem jednom, a neke i nekoliko puta. Neki je pedantni Nijemac izračunao da je u službi evanđelja samo na kopnu, prokrstaro 8 tisuća kilometara.

U tome istom vremenu Pavao je najmanje dvaput bio u tamnici, što nije nimalo umanjilo njegov apostolski žar i uspjeh. Štoviše, on je uvjeren da su i njegovi okovi pridonijeli širenju Radosne vijesti, pa gotovo s neskrivenim ponosom ističe Filipljanima: "većina braće, ohrabrena u Gospodinu mojim okovima, usuđuje se sve više i više bez straha propovijedati riječ Božju" (Fil 1,14). Za to vrijeme napisao je barem sedam poslanica koje su najstariji dio Novoga zavjeta i neprocjenjiv izvor kršćanske teološke misli. Nekoliko puta osobno je nosio kolektu za siromašnu prazajednicu u Jeruzalemu.

Kad sve to sagledamo, tek tada nam se neodoljivo postavlja pitanje, u čemu je tajna tog neviđenog i do danas nenadmašenog misionarskog uspjeha? Ili, da se poslužimo riječima jednoga njegova sunarodnjaka: "Tko je taj čovjek koji je bio spreman zanijekati i svoj ego samo da Krist može biti potpuni gospodar njegova života?" (Schalom Ben-Chorin). Braneći svoje apostolsko poslanje pred nekima u korintskoj zajednici koji su ga proglasili lašcem i lažnim apostolom koji se sâm nametnuo, Pavao im vrlo emotivno skreće pozornost na težinu svojega apostolskog djelovanja, koje je nerazmjerno njegovim ljudskim snagama (usp. 2 Kor 4,7-11), kako bi onda, pozivajući se

na riječ Pisma kao vrhovni autoritet, otkrio tajnu svoje aktivnosti i uspješnosti u navještaju Radosne vijesti: "A kako imamo isti duh vjere o kojem je pisano: 'Vjerovah, zato govorih', jednako i mi vjerujemo, i zato govorimo" (4,13).

Tu je odgovor na pitanje Pavlova apostolskoga žara i silnih uspjeha u službi navještaja evanđelja. Čin vjere kao posvemašnje predanje, kako ga Pavao shvaća nasljeđujući Krista, koji mu se objavio i pozvao ga za apostola pogana (Gal 1,12sl.), stvorio je u njemu snažan osjećaj ne samo apostolskoga poslanja poganima već i duboke odgovornosti za to poslanje, ali i čudesno uvjerenje kako je od Krista i osposobljen za ono za što je poslan. Zato on, unatoč inače naglašenoj samozatajnosti, može vrlo samouvjereno reći: "Čovjek duhovan prosuđuje sve, a sam ne podliježe ničijem sudu, jer: 'Tko je upoznao misao Gospodnju da ga može poučiti?' Ali mi posjedujemo Kristovu misao" (1 Kor 2,15sl).

"Vjerujem, zato i govorim" – to se doista može smatrati najkraćom formulom Pavlova života i djelovanja. Polazeći od toga, moramo se nužno zapitati: što je s navještajem Radosne vijesti u naše današnje vrijeme? Gdje se u Crkvi zagubio taj Pavlov apostolski žar? Što ga je ugasilo? Ne može se reći da se danas ne govori i ne naviješta, ali gdje su plodovi? Golem je broj sati vjeronauka po našim školama, župnih kateheza i radijskih emisija u službi navještaja. Tu su zatim propovijedi na euharistijskim slavljinama, različitim seminarima vjere, homilije i nagovori u različitim prigodama. Ipak, plodovima te silne aktivnosti nitko danas nije zadovoljan. Zašto? Najlakše bi bilo krivnju svaliti na slušatelje i ustvrditi kako današnji čovjek nema potrebe za Evanđeljem. No teško je u to povjerovati. Bliže je istini da navjestitelji ne mogu zajedno s Pavlom uvjerljivo ponoviti: "Vjerujem, zato govorim."

Navjestitelj riječju i svjedok životom

Pavao je svjestan da je zbog svoje prošlosti progonitelja Crkve u usporedbi s drugim apostolima "nedonošće" (1 Kor 15,8sl). Grčki izraz *ektroma* koji obično prevodimo s *nedonošće*, označava onoga tko je neprirodno rođen. U odnosu na one koji su bili pozvani i poslani od Isusa iz Nazareta, Pavao je doista na neprirodan način postao apostol. No, unatoč svemu on je duboko svjestan svojih velikih uspjeha u službi evanđelja i ne libi se ustvrditi kako se "trudio više nego oni svi", da bi u istoj rečenici sam sebe ispravio i otkrio stvarnu tajnu svoga uspjeha: "ne ja, nego milost Božja sa mnom" (15,10). Milost je posve neočekivano promijenila njegov život i odredila mu nov smjer. On je u pravom smislu dijete milosti, pa onda kao apostol i njezin nesebičan

posrednik drugima i, napokon, zahvaljujući njegovim poslanicama, i prvi teolog milosti.

Osjećaj sreće što mu je Bog iskazao toliku milost Pavla je tjerao da tu sreću podijeli sa svima kojima je poslan. Taj osjećaj, udružen s uvjerenjem da je vrijeme do ponovnoga Kristova dolaska doista "kratko" (1 Kor 7,1 sl.), davao mu je neviđenu odlučnost i snagu da prije toga dopre do kraja svijeta s Radosnom viješću spasenja. S tim osjećajem on želi doprijeti i do rimske kršćanske zajednice, otkrivajući Rimljanima odakle ta njegova želja: "Ja sam dužnik i Grcima i barbarima, i mudrima i nerazumnima. Odatle moja želja da propovijedam Evanđelje i vama, stanovnicima Rima" (Rim 1,14sl). Osjećaj da je dužnik svima, u Pavlu je urodio odlukom da se ponaša drukčije od drugih propovjednika evanđelja, koji su s pravom očekivali da ih njihove zajednice uzdržavaju. On sam se dragovoljno odrekao i toga prava, o čemu s neskrivenim ponosom piše Korinćanima (1 Kor 9,14-19).

Ako usporedimo Isusa i Pavla s obzirom na navještaj, možemo vidjeti zanimljivu razliku. Dok Isus navješta blizinu kraljevstva Božjega uglavnom pripovijedajući svoje poznate prispodobe i potkrepljujući to čudesima, Pavao je sav usredotočen na događaj riječi. U njega nema čudesa, ali zato njegov navještaj prati primjer vlastitoga života kao izraz vraćanja duga za ono što je Bog na njemu učinio. Zato, da bismo razumjeli Pavla, ne smijemo ostati samo na literarnoj razini njegovih poslanica, već treba nastojati prodrijeti do samoga oblika i sadržaja njegova života. Jer, Pavao je – može se reći – tek sekundarno pisac poslanica. Primarno, on je navjestitelj Radosne vijesti o Kristu raspetom i uskrsnom, kojega on u smislu svojega apostolskoga poslanja navješta. Otuda i njegova potreba da ne ostane samo kod riječi navještaja, već da se više suobličuje Kristu i njegovim patnjama. On je duboko uvjeren da će patnje na tijelu Apostola podnesene u službi Evanđelja učiniti uspješnijim njegov navještaj.

Poslanice kao navještaj

Na literarnoj razini možemo se diviti snazi i mudrosti Pavlove riječi, koja često izbija poput vulkana, ali snaga pisane riječi u potpunosti nam se otkriva tek na egzistencijalnoj razini. Jer, tekst poslanice plod je Apostola koji je sve stavio na kocku zbog evanđelja, ali je upravo zato osjetio i snagu Isusova obećanja: "Tko izgubi život svoj radi mene i Radosne vijesti, spasit će ga" (Mk 8,35). Pavao ne skriva da on nije svoje slušatelje osvajao ni nekakvim uvjerljivim govorom ni ljudskom mudrošću. On navodi riječi svojih protivnika u Korintu kako su mu poslanice doduše "stroge i snažne, ali tjelesna nazočnost nemoćna i riječ bezvrijedna" (2 Kor 10,10), da je "nevješt u govoru" (11,6).

Neki iz toga zaključuju da je Pavao možda čak bio mucavac, da se teško izražavao i da se to krije iza one njegove poznate metafore o "trnu u tijelu" (12,7), što on sâm naziva anđelom Sotoninim i priznaje da je usrdno molio Boga da to ukloni od njega, ali je dobio odgovor: "Dosta ti je moja milost jer snaga se u slabosti usavršuje." Bilo kako bilo, njemu to nije bila zapreka u službi navještaja pa svojim protivnicima samouvjereno uzvraća: "Najradije ću se još više hvaliti svojim slabostima da se nastani u meni snaga Kristova. Zato uživam u slabostima, uvredama, poteškoćama, progonstvima, tjeskobama poradi Krista. Jer kad sam slab, onda sam jak" (2 Kor 12,9sl). A onima koji bi od njega željeli čuti više mudrosti (filozofije), uzvraća kako ga Krist nije poslao evanđelje navješćivati "mudrošću riječi, da se ne obeskrijepi križ Kristov" (1 Kor 1,17).

Boljem shvaćanju poruke Pavlovih poslanica pomoći će nam i svijest da Pavao nije bio u prvom redu nekakav literat, pisac, već gorljivi navjestitelj evanđelja i neumorni pastoralac svojih zajednica. A evanđelje po svojoj naravi nije spis, već živa riječ navještaja. Pavao je bio prisiljen pisati svoje poslanice tek kad je trebalo braniti evanđelje koje je prethodno navijestio. Kako sâm kaže, "briga za sve crkve" (2 Kor 11,28) i problemi u tim crkvama koje je trebalo rješavati potaknuli su ga da se posluži tada općepoznatim medijem komuniciranja – poslanicom.

Ta činjenica, da on u svojim poslanicama želi ponovo navijestiti evanđelje, razlog je što Pavao, bez obzira što znade katkada biti i zajedljiv i polemičan sve do sarkazma, uvijek pazi da ne prekorači granicu i da to ne bude na rušenje, već na izgradnju. On znade držati na uzdi svoje osjećaje i ne dopušta da se njegova srdžba otme kontroli. O tome najbolje svjedoči rečenica iz njegove najpolemičnije poslanice, 2 Kor: "Ne bismo se htjeli vladati kao gospodari vaše vjere, štoviše, mi smo (samo) suradnici na vašoj radosti" (2 Kor 1,24), da bi ih još jednom podsjetio kako mu je Gospodin dao apostolsku vlast "za vaše izgrađivanje, a ne rušenje" (10,8).

Posve logično, ako je Evanđelje Radosna vijest, ono to mora ostati i u najtežim iskušenjima po njegova navjestitelja. U protivnom, on bi demantirao sama sebe. Apostol koji je poslan da, zajedno s drugima, gradi na temelju koji je sam postavio (1 Kor 3,10sl.) u tome bi se slučaju doista pretvorio u rušitelja. Na to možemo samo reći: kad bi svećenici i biskupi imali više te Pavlove svijesti, kako bi njihov odnos prema povjerenim im vjernicima bio drukčiji i kako bi Evanđelje bilo uspješnije! Već bi to bio veliki dobitak godine posvećene velikomu Apostolu.

Ivan Dugandžić